

Titus Calpurnius Siculus I. eklogája

Szentmártoni Szabó Géza

Immár 46 esztendeje lapul a fiókomban...

Immár 46 esztendeje lapul a fiókomban az a műfordításom, amelyet még egyetemista koromban készítettem az Európa Könyvkiadó és az MTA Ókortudományi Társasága által 1977 tavaszán meghirdetett, jelígés műfordítói pályázatra. A határidő 1977. szeptember 1. volt. A latin szak jeles tanárának, Adamik Tamásnak (*1937) a javaslatára, Calpurnius Siculus *I. eclogáját* fordítgattam a nyári szünetben, szüleim lakhelyén, Békéscsabán. Pályázatomat 1977. augusztus 30-án, ugyancsak Békéscsabán adtam postára. Október 16-án az Eötvös József Kollégiumban kaptam kézhez a táviratot, amelyben az állt, hogy „a görög–latin műfordítás pályázaton dicséretben részesült. Szívesen látjuk az Ókortudományi Társaság 1977. okt. 14-én, du. fél 6-kor tartandó felolvasó ülésén, a Magyar Tudományos Akadémia Kistermében, Roosevelttér 9, 2. emelet.”

A pályázati eredményekről a *Népszabadság* (október 20.) és az *Élet és Irodalom* (október 29.) adott hírt. 110 pályamunka (68 vers-, 42 prózafordítás) érkezett be. A bíráló bizottság első díjat nem adott ki, de a díjakra szánt összeget felemelve, két második és három harmadik díjat ítélte oda. A bíráló bizottság öt pályázót dicséretben részesített, köztük engem Calpurnius Siculus-fordításomért.

A 94 hexameter-soros fordításhoz Dietmar Korzeniewski (1933–1979) 1971-ben megjelent, máig mérvadó kétnyelvű szövegkiadását használtam.^[1] Calpurnius a Kr. u. I. század közepén, Nero uralkodása idejében élt. Első eklogája, Vergilius 100 esztendővel korábban szerzett IV. eclogájához hasonlóan, a boldog aranykor beköszöntését jövendölte meg. Két pásztor, Corydon és Ornytus bukkan rá a Faunus által egy bükkfa kérgére felrótt terjedelmes jövendölésre. Calpurnius hét eclogáját a reneszánsz pásztori költészet művelői nagyra becsülték és utánózták.^[2]

Korábban csak egyetlen Calpurnius-ecloga, a VII. jelent meg, mégpedig Szabó Lőrinc (1900–1957) műfordításában.^[3] Az én dicséretben részesült magyarátsom nem látott nyomdafestéket. 2010 februárjában, a Latin Tanszéken tartott, Janus Pannonius *Renatus-panegyricusáról* szóló előadásom után, egykori Calpurnius-fordításomat is megemlítettem Simon Lajos Zoltánnak (*1970), a latin tanszék oktatójának, aki tanulmányok sorát írta korábban erről a kissé elfeledett antik szerzőről.^[4] Tőle tudtam meg, hogy 1997-ben Bencze Ágnes (*1975) művészettörténész is lefordította az I. eclogát, amely az *Antik Tanulmányokban* meg is jelent.^[5] Otthon előkerestem az akkor már 33 éve fiókban heverő pályázatom dossziéját, amelyben szerencsére megőrződött fordításom szövege. Nekiálltam és elektronikusan is rögzítettem a magyarátott Calpurnius-eclogát, illetve mindazt, amit a pályázattal kapcsolatban még a dossziében felleltem. A fordítást elküldtem Simon Lajos Zoltánnak, mert nagyon örültem, hogy a vele való beszélgetés ráterelte a figyelmemet egykori, már szinte elfeledett munkámra. Arra kértem, hogy ő, mint e római szerző jeles kutatója, véleményezze ifjúkori fordításomat, amely bizonyára nem mentes a hibáktól. Ő ezt írta válaszlevelében:

»Csak annyit írhatok, hogy szerintem zengzetes és élvezetes, sokszor jólesően meglepő fordulatokat sem nélkülöző már ez a fordításod is, pedig a pontosság rovására nem nagyon tettél engedményeket. Olyanokra gondolok, mint a „bösz Bellóna”, „vad harapásokkal vájkál a saját zsigerében”, „és a sötétbe szegik fejüket”, „dús békesség jó, mely kard-kivonást sosem ismert”, „és seb nélkül mint villog a csillag”, és hasonlók.«

Most további évek eltelte után, a NapútOnline felkérésének eleget téve, örömmel adom közre első műfordításomat. Talán ennek a korai próbálkozásomnak köszönhetem, hogy a továbbiakban nem rettentem vissza a hasonló feladatoktól, hiszen 2009-ben Janus Pannonius általam megtalált Renatus-panegyricusának addig ismeretlen 500 verssorát fordítottam le magyar hexameterekben.

Jegyzetek

[1] *Hirtengedichte aus neronischer Zeit. Titus Calpurnius Siculus und die Einsiedler Gedichte. (Bucolica aetatis Neronianae. Titi Calpurnii Siculi Bucolica vel Eclogae. Poetarum amonymorum Carmina Einsidlensia)*, herausgegeben und übersetzt von Dietmar Korzeniewski, Darmstadt, 1971, 10–18, és 86–89 (a szöveg jegyzetei).

[2] Simon Zoltán, *Jubila pastorum. Calpurnius Siculus és a reneszánsz pásztori költészet. = ΓΕΝΕΣΙΑ. Tanulmányok Bollók János emlékére*, szerk. Horváth László. Laczkó Krisztina, Mayer Gyula, Takáts László, Typotex Kiadó, Budapest, 2004, 651–666.

[3] Titus Calpurnius Siculus, *A körszínház. „Lentus ab urbe venis, Corydon, vicesima certe” (VII. ecloga)*, fordította Szabó Lőrinc. = *Római költők antológiája*, Budapest, 1963, 337–339.

[4] Simon L. Zoltán, *Árkádia kettős tükrében. T. Calpurnius Siculus eclogái*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2009.

[5] Titus Calpurnius Siculus, *Első ecloga*, fordította Bencze Ágnes, *Antik Tanulmányok*, 41 (1997), 239–241.

Kiemelt

Magyar

ÖNAZONOSSÁGTÁR

Tanulmány

Szépirodalom

Felelet

Tárlat

Támogató: NKA Összművészeti Programok Kollégiuma
Szerkesztő: Szondi György, Toót-Holló Tamás
A rovat természetesen nyitott: várjuk szépirodalmi műveket, tanulmányukat, képzőművészeti alkotásukat, hozzászólásukat.
Köszönjük a fotókat a Magyarországi Református Egyháznak

- A hónap legolvasottabb bejegyzései
- Eredményhirdetés | Kortárs irodalmi alkotások pályázata: Cédrus-pályázat, 2023
606 views

Friedrich Gorenstein: Pezsgő, epével (részletek)
233 views

Csáji László Koppány: Agyagból születő, fénybe fonódó*
208 views

Ady-pályázat | Verselemzések
154 views

Komoróczy Emőke: Egy folyóirat szellemisége
146 views

Könyvesbolt

Búzás Huba: ZRÍNYI MIKLÓS HÁBORÚI

2023. december

H	K	S	C	P	S	V
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31
« NOV			jan »			

Archívum

2024. január	2022. június
2023. december	2022. május
2023. november	2022. április
2023. október	2022. március
2023. szeptember	2022. február
2023. augusztus	2022. január
2023. július	2021. december
2023. június	2021. november
2023. május	2021. október
2023. április	2021. szeptember
2023. március	2021. augusztus
2023. február	2021. július
2023. január	2021. június
2022. december	2021. május
2022. november	2021. április
2022. október	2021. március
2022. szeptember	2021. február
2022. augusztus	2021. január
2022. július	2020. december

Titus Calpurnius Siculus I. eklogája

Corydon. Ornytus

- C.

Lám a hanyatló nyár se csitítja a nap paripáit
Már pedig összenyomott szőlőtől nedves a borprés
És susogó, rotyogó habzással fornak a mustok.
Ornytusom látod, hogy a csorda, mit őrzök atyámnak,
Mint heverész szeliden leterülve a durva bozótban?
Ám mért nem sietünk mi is árnyak alá a közelben?
S mért csak kalpaggal védjük napszitta fejünket?
Inkább Faunus atyánk ama berkéhez, s odujához

5
- O.

Tartsunk, jó Corydon, hol tülelevelével a fenyves
Sűrűsödik, s a szilaj naptól oltalmaz a csúcsa,
Ott gyökerével a bükk az alatta futó vizek árját
Elfedi és árnyékot sző kusza ága-bogával.

10
- C.

Bárhova hívsz, megyek én veled Ornytusom, hiszen addig,
Míg Leucém megfoszt öleléstől, s éji örömtől,
Szarvviselő Faunus szentélyét tette nyitottá.
Vedd hát sípod elő meg titkaidat, miket őrzöl,
S nem hagy cserben az én fuvolám se, mit épp a napokban
Vágott megfelelő nádból az ügyes kezű Ládon.

15
- O.

Végre az áhított árnyak hűséhez elértünk.
Ám milyen írás van belevésve az isteni bükkbe,
Mit valamely idegen keze késsel rótt oda fűgén?
Látod, a zöld hasadást most is hogyan őrzi az írás?
És a betűk még nem nyíltak száraz repedéssé?

20
- C.

Ornytusom, gyere nézd, teneked könnyebb a fa kérgén
Oly magasan felrótt sorokat sebesen kibetűzni;
Minthogy elég hosszú lábat kaptál az atyádtól,
S nyúlánk termetet is jószívű édesanyádtól.

25
- O.

Nem csordás dalol itt, vagy utas, útszéli szavakkal,
Ámde az istenség: nem zendít pásztori nótát
És hegyi kurjantás szent versét nem töri félbe.

30
- C.

Furcsákat mondasz, de ne késsél, s fürge szemeddel
Énnékem mielőbb olvasd el az isteni verset.
- O.

„Én, aki erdőt és hegyet őrzök, az ég fia, Faunus,
Ezt a jövőt zengem népemnek: az isteni fára
Boldog ígét vígan véstem, feltárva a sorsot.
Óh, ti örüljetek, im, a leginkább, erdei gazdák,
Népem most örvendj: a barom már messze bolyonghat
Gondtalan örétől és pásztor az éjjeli aklot
Lám, nem zárja körül körisből font kerítéssel:
Fosztogató mégsem jár csapdát vetni az ölhoz,
És marhát sem oroz pányvát oldozva a tolvaj.
Áldott békével beköszönt újból az aranykor,
S földre jön újra, a bút és elfeledést odahagyva,
Végre a drága Themis, s olyan ifju után seregelnék
Boldog idők, aki pert nyert Julius-ági anyával.
Míg ez az isten a nép ura, karját hátrakötésre
Nyújtja a bőszi Bellóna legott és fegyvere híján
Vad harapásokkal vájkál a saját zsigerében
És – az egész földet ki a polgárharcba sodorta –
Most maga veszti magát: nem sír már Róma Philippin,
Több diadalmenetet rabigában nem vezet immár;
Minden háborúság elsüllyed a Tartarus-éjben
És a sötétbe szegik fejüket, s rettegnek a fénytől.
Eljön a Béke üdén, ám nemcsak az arca sugárzik,
Volt már gyakran ilyen, szabadulva a harc-üzenettől,
Bár odakinn győzött, benn kószált mégis a fegyver,
Állambéli viszályt terjesztett titkos acéllal:
Színlelt békeidő minden vétkét a Szelidség
Úzte ki messzire és a dühödt vasakat leteperte.
Gyászmenetet tartó, rabsorsú szenátus a hóhér
Dolgát nem nehezíti tovább, s az atyák maradékát
Nem számlálja a telt börtönben a curia búsan.
Dús békesség jó, mely kard-kivonást sose ismert,
Saturnus idejét elhozza megint Latiumba,
Újra Numáét is, ki a vérszomjas seregeknek,
S Romulus óta folyó hadi készületért hevülőknék
Elsőként békét tanított, s már némul a fegyver,
Ünnepeken harsan csak a kürt, s nem harci zshivajban.
Már kétes hivatalt látszatnak, vesztegetésért,
Vagy némulva, üres tisztséget, s gyöngé hatalmat
Konzul nem fogad el; ám újra szilárdul a törvény,
Eljön a jogrend, s egy jobb isten hozza a fórum
Régi szokását és ragyogását, s veszti a romlást.
Minden nép örvendjen alatt, mely mélyre le délen,
Vagy magas északon él, vagy amely ott messzire terjed
Napkeletig, s nyugatig, avagy izzad a föld közepénél.
Látjátok, hogy az ég már húsz éj óta derűsen
Mint ragyog és lágy fénnel élénk mint hozza sugárzó
Üstökösét, és seb nélkül mint villog e csillag?
Úgy, mint szokta, a két égsarkot a csóva emésztő
Tűzbe borítja vajon, s égő vérbe fürösztö?
Ám egykor más volt, mikor égbe került ama Caesar,
S vészes harcot üzent a siralmas városi népnek.
Ím, ez az isten erős karjával a római nagyság
Irdatlan terhét pedig úgy vállalta magára,
Hogy lármát ne okozzon az átvett föld ropogása,
S Róma se vélje előbb okkal, hogy az isteni védők
Elpusztultak, csak ha nyugatra kerülne a hajnal.”

35
- C.

Ornytusom, már rég eltölt ez az isteni szellem,
Meggyötör és az örömből vegyülve a rémület üldöz.
Ám tisztelnünk kell eme jós-szavu Faunus erőit!

40
- O.

Éneklésre való dalt ad minekünk ez az isten,
Mondjuk e verseket és vékony furulyánk szava szóljon:
Tán Meliboeustól felséges fülbe kerülnek.

45

2020. november	2018. május
2020. október	2018. április
2020. szeptember	2018. március
2020. augusztus	2018. február
2020. július	2018. január
2020. június	2017. december
2020. május	2017. november
2020. április	2017. október
2020. március	2017. szeptember
2020. február	2017. augusztus
2020. január	2017. július
2019. december	2017. június
2019. november	2017. május
2019. október	2017. április
2019. szeptember	2017. március
2019. augusztus	2017. február
2019. július	2017. január
2019. június	2016. december
2019. május	2016. november
2019. április	2016. október
2019. március	2016. szeptember
2019. február	2016. augusztus
2019. január	2016. július
2018. december	2016. június
2018. november	2016. május
2018. október	2016. április
2018. szeptember	2016. március
2018. augusztus	2016. február
2018. július	2016. január
2018. június	